

EEN ONTMOETING MET DE VISAREND,

Loek Scholtens

HET BLIJFT EEN SENSATIE

Het is 30 juli 1978; de temperatuur is ondertussen opgelopen tot 29° door de koperen ploert die onbarmhartig schijnt. Muggen en zweefvliegen zijn aktief, de Kleine vosvlinder fladdert van bloem tot bloem, de kruisspin in het midden van haar web wacht op een misstap van één van de zweefvliegen. Heerlijk rustig lig ik zo in de tuin van mijn vrije dag te genieten, tot de telefoon rinkelt: iemand belt dat er vermoedelijk een Visarend verblijft bij Meerwijck, een recreatiegebied aan de noordkant van het Zuidlaardermeer, dichtgeklemd tussen het Drentsch Diep met aangrenzende landerijen tot aan de Woldweg in de gemeente Hoogezand-Sappemeer.

Weg is het met de rust, snel worden de attributen bijeen geraapt, verrekijker 10x40 en de telelens vergrotend van 20 tot 45 keer in de auto gepakt en met snelle vaart op onderzoek uit; een Visarend heeft nu eenmaal een magische klank. Om 16.15 uur wordt het zandpad afgelopen, langs het oude vervallen gemaaltje waar vaak een Torenvalk zijn domicilie heeft, tot daar waar het recreatiegebied in bouwland overgaat. Goudgeel liggen de korenvelden er bij welke verderop overgaan in weilanden afgewisseld met enige percelen aardappelen. Links tekent zich scherp het silhouet van de stad Groningen af met zijn vele torens en centraal de Martinitoren en de pijpen van de Hunzencentrale.

De akkers worden daar onderling afgescheiden door ruwe houten palen, met op de hoeken enige lange palen van ongeveer 3 m hoog, waar de schrikdraadleidingen worden langs gevoerd. Nu, op één van deze palen, daar zit hij: PANDION HALIAETUS, de Visarend, rustig rondkijkend. De afstand tussen mij en de Visarend schat ik op 250 tot 300 meter.

Om 16.40 uur buigt de vogel zich diep voorover, waardoor de witte onderkant geheel zichtbaar wordt, en spuit dan met kracht de witte uitwerpselen met de wind mee. Om 17.15 uur wordt dit herhaald. Om 18.00 uur zit de Visarend nog steeds op dezelfde paal rond te kijken, waarna ik dan huiswaarts ga om o.a. J.A. Loterijman hiervan op de hoogte te stellen. Die is dan ook prompt om 19.00 uur aanwezig. De Visarend blijkt nu op een andere hoge paal, op een afstand van ongeveer 50 meter van de eerstgenoemde te zitten en kijkt rustig rond. Ruim een uur blijven wij zo deze fiere ridder bewonderen, waarna wij voldaan huiswaarts keren.

31-7-1978. Om 18.40 uur zit de Visarend weer op de eerste paal langs het korenveld en kijkt rond; het is dan nog erg warm, de temperatuur schommelt die dag tussen 27 en 30°. Tevergeefs blijf ik wachten of de Visarend mogelijk nog ter visvangst gaat..... misschien dan de volgende dag?

1-8-1978. Voor dat de dagelijkse werkzaamheden weer een aanvang nemen, besluit ik om tussen de middag nog snel even te kijken of de Visarend aanwezig is. Het is namelijk niet nodig dat er helemaal naar Meerwijck wordt gereden, want vanaf de Woldweg zijn de bewuste palen ook waar te nemen en zo kan ik de Visarend om 12.45 uur met de kijker observeren. Hij zit dan weer op de tweede paal. Ik vraag mij af of er verband bestaat, waarom hij dan weer op de ene en de volgende keer op de andere paal zit (in het verdere verloop omschreven als 1^e paal en 2^e paal).

Helaas, het werk wacht en ik moet dus voortmaken; vanavond zal getracht worden hier meer aandacht aan te schenken.

Om 19.10 uur wordt er naar Meerwijck gereden en vol verwachting loop ik, met de telelens gewapend, het zandpad af en zie ter plekke tot mijn teleurstelling geen Visarend; is hij inmiddels doorgetrokken of zal hij ter visvangst zijn? Afwachten maar. Om 19.20 uur komt hij tot mijn grote vreugde aanvliegen uit de richting van de monding van het Drentsch Diep bij het Zuidlaardermeer; zonder prooi. Hij of zij (dat is natuurlijk niet waar te

nemen) passeert de eerste paal, waarop enige Eksters van vermoedelijk visresten snoepen, en strijkt neer op de tweede paal en kijkt dan rond. Om 19.30 uur begint het licht te regenen, na een drukkend warme dag. Heerlijk rustig is het zo, tot er zwak, maar toenemend stemmengeluid naderbij komt. Het blijken dan H.J. Wight, E. Boerma en J. de Jonge te zijn, die via Loterijman op de hoogte zijn gebracht. Om 20.35 uur zit de Visarend nog steeds op de tweede paal rond te kijken. Als ik om 22.00 uur, bij de late avondschemering vanaf de Woldweg op onderzoek uit ga, blijkt de Visarend nog steeds op de bewuste paal aanwezig en zal er dan ongetwijfeld ook op overnachten. Er is dus duidelijk een voedselpaal (eerste paal) en een rustpaal (tweede paal).

2-8-1978. Om 12.45 uur kan vanaf de Woldweg de Visarend weer op de tweede paal worden waargenomen. Om 17.45 zit hij nog steeds op de tweede paal. Als ik dan om 18.30 uur in Meerwijck aankom, zit de Visarend op de eerste paal met een vis onder één van de klauwen; de staart hangt over de rand naar beneden en er is geen leven in de vis waar te nemen; vermoedelijk is de arend dus al even bezig.

Lange repen vlees worden met de scherpe haaksnavel afgescheurd, terwijl Eksters proberen gemorste stukjes snel te bemachtigen. Ze duiken tenminste steeds vanaf de leidraad naar de grond. Om 19.00 uur vliegt de Visarend naar de tweede paal (rustpaal), terwijl de Eksters zich op de grond storten, vermoedelijk resten vis opeisend. Er wordt nu toilet gemaakt; de veren worden glad gestreken door ze met de snavel te bewerken. Om 19.30 uur wordt er weer diep voorover gebogen en spuit de witte ontlasting met kracht meters achteruit.

Weer hoor ik geroezemoes van stemmen en nu komen J. Hulscher, P. Glas, H. de Boer en H.J. Wight kijken. Han de Boer weet gelukkig enige foto's te schieten. Om 20.15 uur vliegt de Visarend op en gaat richting Foxholstermeer verder in de richting Westerbroek en met een grote boog via het Zuidlaardermeer terug om weer op de rustpaal neer te strijken.

3-8-1978. Om 12.50 uur kan de Visarend vanaf de Woldweg worden waargenomen; hij is op de eerste paal (eetpaal) een vis aan het verorberen. Het is zwaar bewolkt, het dreigt te gaan regenen. Helaas, het werk wacht, meer tijd kan er op dit moment niet aan het waarnemen besteed worden. Als ik dan om 17.35 uur via de Woldweg huiswaarts ga, zit de Visarend weer op de eerste paal, echter zonder prooi; mogelijk heeft hij deze net gekonsumeerd.

Om 18.35 uur ga ik naar Meerwijck en zie de Visarend nog steeds op de eerste paal zitten, druk doende de veren glad te strijken met de snavel. Om 18.40 uur wordt de rechtervleugel wijd uitgeslagen; tegelijkertijd buigt hij zich en klats....., daar spuit de ontlasting weer met een fraaie boog door de lucht. Het begint nu zacht te regenen. Om 18.43 uur vliegt bij de rustpaal een Zwarte Kraai rond, de Visarend vliegt dan op en gaat richting Foxholstermeer, waardoor de Zwarte Kraai enige tijd op de eetpaal gaat zitten.

Tot 18.55 uur kan ik de Visarend tot twaalf keer toe een vergeefse duik richting wateroppervlak zien maken; de juiste toedracht is niet waar te nemen door de grote afstand en door de rietkraag om dat deel van het Foxholstermeer. Om 18.57 uur komt de Visarend dan tevoorschijn met een grote levende vis in de klauw; als een torpedo, de kop naar voren.

Hij gaat rechtstreeks af op de eerste paal en strijkt om 18.58 uur hier op neer. Direct begint hij bij de kop te hakken. De staart van de vis klappert langs de paal heen en weer, terwijl er steeds grotere repen van de nog levende vis worden afgescheurd. Er is dus geen doodslaan of iets dergelijks bij, zoals met dat wel bij een IJsvogel kan zien: het slaan van een visje tegen een tak. Het is grappig om te zien hoe enkele Eksters proberen al fladderend aan te vallen en de bengelende staart van de vis te pakken te krijgen, maar ze durven toch niet echt de vis te grijpen. Ik kan

duidelijk rode vinnen aan de vis onderscheiden dus vermoedelijk is het een grote Voorn of Baars van naar schatting 30 cm. Het valt niet mee de grote vis op de relatief smalle, dunne paal stevig te omklemmen; steeds moet de Visarend zich fladderend in evenwicht houden.

Om 19.06 uur klapt de vissestaart nog steeds heen en weer. Om 19.10 uur wordt er een grote reep vlees van de rug afgescheurd en ik zie dan ook geen leven meer. Drie Eksters storten zich regelmatig op de grond om gemorste visbrokjes te bemachtigen. Om 19.20 uur is de Visarend in het midden van de vis bezig te hakken. Om 19.40 uur is de vis praktisch opgepeuzeld. Om 19.41 uur slaat de vogel enige keren krachtig met de vleugels. Om 19.43 uur herhaalt hij dit; de vissegraat is ondertussen vermoedelijk op de grond gevallen, want de Eksters hebben zich naar beneden gestort. Om 19.44 uur gaat de Visarend met afhangende vleugels erg bol op de paal zitten, net of de vleugels gedroogd moeten worden, zoals men bij een Aalscholver kan waarnemen. Om 19.46 uur vliegt hij dan naar de tweede paal om te rusten. Ik vertrek om 19.50 uur.

4-8-1978. Het is donker, zwaar bewolkt weer; om 7.50 uur begeef ik me, alvorens naar het werk te gaan, naar de Woldweg en zie de Visarend op de eerste paal zitten, zonder vis. Om 12.05 uur zit hij ook op de eerste paal en om 18.30 uur eveneens.

Om 18.37 uur rijd ik snel naar het Foxholstermeer, in de hoop dat hij nog ter visvangst zal gaan. Ook vanaf deze plek kab de Visarend op de palen waargenomen worden met de kijker. Om 19.15 uur vertrek ik oncericht ter zake en rijd zoals gewoonlijk naar de Woldweg. Het blijkt dat hij inmiddels naar de tweede paal is gevlogen, waarmee dus nogmaals met zekerheid kan worden gesteld dat de Visarend, indien hij op de eerste paal werd waargenomen, zojuist een vis had verorberd. Als ik om 21.00 uur nogmaals even bij de Woldweg ga kijken, zit hij nog steeds op de rustpaal.

5-8-1978. Om 17.15 uur zie ik vanaf de Woldweg geen Visarend op één van de palen zitten. Dnel wordt er dan ook naar het Foxholstermeer gereden in de hoop hem daar vissend aan te treffen. Om 17.24 uur zie ik hem echter uit de richting van het Gorechtpark te Hoogezand komen, met een vis in één van de klauwen; vermoedelijk dus van een der vele vijvers daar. Was ik op de Woldweg (recht tegenover het Gorechtpark) blijven staan, dan was hij me gepasseerd... Hij vliegt rechtstreeks naar de eetpaal. Ik rijd dan maar terug naar Meerwijck en kan hem tot 17.45 uur bewonderen aan de maaltijd; dan moet ik helaas weg.

Om 20.45 uur zie ik hem vanaf de Woldweg op de tweede paal zitten. Om 21.00 uur zie ik hem vanuit Meerwijck nog steeds op de tweede paal rondkijken. Om 21.04 uur vliegt hij op en gaat richting Foxholstermeer, vliegt dan door richting Scholten-Foxhol, via Silenka en met een grote boog links langs de molen aan het Drentsch Diep naar het Zuidlaardermeer. Om 21.15 komt hij terug met diepe vleugelslagen en strijkt neer op de eerste paal (eetpaal). Een minuut later vliegt hij dan toch naar de tweede paal (rustpaal). Om 21.30 uur zie ik hem daar vanaf de Woldweg nog steeds zitten.

6-8-1978. Om 15.40 uur zie ik hem vanaf de Woldweg op de rustpaal zitten. Om 21.00 uur idem.

7-8-1978. Om 19.10 uur zit de Visarend in Meerwijck op een andere paal dan gewoonlijk rond te kijken. In het verlengde van het zandpad staat ook zo'n paal als de steeds eerder genoemde exemplaren. Om 19.20 uur vliegt hij op en gaat weer over het Foxholstermeer via Silenka terug deze kant op en strijkt neer op de normale tweede paal (rustpaal).

8-8-1978. Om 18.15 uur zie ik de Visarend vanaf de Woldweg tegenover het Gorechtpark op weer een andere paal zitten. Het is nu een dikke, vierkante spoorbiel van ca. $1\frac{1}{2}$ m hoogte, die als weide-afrastering dienst doet.

De Visarend is bezig een grote, in de zon blinkende vis van ca. 40 cm te bewerken. Om 19.08 uur buigt hij zich diep voorover en spuit de witte ontlasting weg, om daarna weer rustig met de vis verder te gaan. Om 19.15 uur vliegt een Bruine Kiekendief laag over hem heen. De arend gunt hem nauwelijks een blik en vervolgt gewoon de eetpartij, ondertussen wel vaker rondkijkend. Om 19.18 uur komt de kiekendief weer laag over. Om 19.20 uur lijkt de maaltijd afgelopen, maar om 19.21 uur begint hij toch weer kostant te peuzelen. Tot 19.30 uur kan ik hem gadeslaan; hij is nu 5 kwartier bezig. Dan moet ik helaas naar huis.

Het is dan wel de vraag waarom hij nu op deze dikkere paal zat en niet op de normale eetpaal; zou de vis te groot en onhandelbaar zijn geweest? Volgens het artikel in 'De Lepelaar' van nov/dec 1978 vermeldt G.L. Ouweneel dat in Schotland door Visarenden vissen tot 60 cm lengte worden gevangen, hoofdzakelijk Forel en Snoek.

9-8-1978. Om 12.10 uur, als ik tussen de middag van mijn werk kom, is er vanaf de Woldweg geen Visarend te zien. Om 12.50 uur zit hij wel op de rustpaal, terwijl een Bruine Kiekendief langs hem vliegt.

Om 17.30 uur zie ik hem vanaf de Woldweg met een vis op de eerste paal. Om 18.47 uur zie ik hem in Meerwijck op de eetpaal met nog een deel van vermoedelijk een Brasem onder één van zijn klauwen. Om 19.15 uur begint hij weer te eten; met een draaibeweging van zijn kop rukt hij stukken van de vis af. Om 19.25 uur is de vis op, de graat valt op de grond. Om 19.27 uur vliegt hij naar de rustpaal. Het is half bewolkt, zonnig weer en ik kan met de telelens op statief nog enkele kenmerken verifiëren: wit bevederde poten, waarvan de klauwen grijs en de nagels zwart zijn gekleurd. Op de vleugelboeg bevindt zich een ovale witte vlek. Verder heeft hij een bruine, gestreepte borstband, een geel oog met een zwarte pupil en een blauw-grijze, ver doorlopende haaksnavel. Het verenkleed op de bovenzijde van de rug is egaal lichtbruin en er loopt een bruine band vanaf de rug door het oog naar de snavel.

10-8-1978. Om 12.10 uur zie ik vanaf de Woldweg geen Visarend op een van de palen zitten; vermoedelijk is hij dus ter visvangst. Om 18.30 uur zie ik hem op de eerste paal zitten, etend van een vis. Van 19.30 tot 20.15 uur zit hij op de rustpaal.

11-8-1978. Om 12.40 uur zit hij rondkijkend op de rustpaal. Om 17.35 uur is er vanaf de Woldweg geen Visarend te zien, dus met vliegende vaart richting Foxholstermeer in de hoop hem nu eens bij het vissen te kunnen observeren. Om 17.40 uur zie ik hem echter al met een vis in de klauwen komen aanvliegen uit de richting van het Zuidlaardermeer. Hij strijkt om 17.45 uur op de eetpaal neer.

12-8-1978. Om 18.45 uur heeft hij al weer een vis onder de klauw op de eetpaal. Hij gaat dus iedere keer op een voor mij ongunstig tijdstip ter visvangst.

13-8-1978. Het is windstil, drukkend weer, temperatuur 19°. Om 11.00 uur kan ik vanaf de Woldweg geen Visarend waarnemen. Van 11.05 tot 11.15 uur bij het Foxholstermeer postgevat; niets.....; evenmin bij de Gorechtvijvers. Snel dan maar weer met de auto naar Meerwijck gereden. Om 11.21 uur is ook hier nig steeds niets te zien.

Om 11.32 uur zweeft hij dan plotseling recht boven mij; zonder prooi gaat hij naar het Foxholstermeer, waar hij zonder even in de lucht stil te staan naar beneden duikt, achter de voor mij zichtbare rietkraag. Direkt daarna komt hij met een Brasem van ca. 40 cm in de klauwen aanvliegen, verdwijnt dan eerst nog in de richting van het Gorechtpark, keert, en strijkt om 11.38 uur neer op de eetpaal. Om 11.43 uur vliegt hij met de vis in de klauw op en gaat op een korte, dikke hekpaal bij een weiland zitten. Vermoedelijk dus ook hier weer dat de vis te onhandelbaar is.

14-8-1978. Om 7.50 uur is het mistig en ik kan de Visarend vanaf de Woldweg niet waarnemen. Om 12.05 uur zie ik hem vanaf de Woldweg op de eerste paal met een vis.

Van 19.30 tot 20.55 uur zie ik hem in Meerwijck op de eetpaal zitten, zonder een vis echter maar met gespreide vleugels.

15-8-1978. Drukkend warm weer. Om 18.10 uur zit hij op de eerste paal rond te kijken.

16-8-1978. Om 18.45 uur ben ik in Meerwijck en zit de Visarend op de eerste paal. Af en toe wordt de gebandeerde staart uitgespreid. Vanaf 19.00 uur maakt de Visarend steeds toilet; met de haaksnavel worden de veren glad gestreken. Om 19.10 uur passeert een juveniel ♂ van de Bruine Kiekendief de Visarend, die even opkijkt, maar toch gewoon verder gaat met het verenkleed.

Om 19.19 uur vliegt hij naar de rustpaal. Om 19.25 uur vertrek ik uit Meerwijck.

Dit zou, naar later zou blijken, de laatste keer zijn dat ik iedere dag de Visarend kon bewonderen, vanaf 30 juli t/m 16 augustus.

17-8-1978. Om 18.20 uur is er vanaf de Woldweg geen Visarend te bekennen, ook niet bij het Foxholstermeer. Om 18.50 uur is nog niets te zien; om 19.45 uur niets..... Nooit bleef de Visarend zo lang weg.

Zonder aanwijsbare reden -het koren was nog niet gemaaid- was de Visarend verdwenen; doorgetrokken naar het zuiden vermoedelijk. Hopelijk keert hij eens terug.

21-8-1978. Bij contrôle in de omgeving is geen enkele visgraat te vinden. De Eksters en Kraaien moeten dus steeds in het verleden de restanten en graten hebben verorberd. Alleen de witte kalkuitwerpselen en de schok die ik kreeg door het aanraken van de schrikdraadafrastering herinnerder nog aan deze fijne tijd.

Van waar kan nu deze Visarend gekomen zijn, relatief zo vroeg in de trek-tijd? Volgens G.L. Ouweneel (De Lepelaar nov/dec 1978) liggen de dichtstbijzijnde nesten en broedplaatsen in het Mecklenburger merenplateau. De ringresultaten tonen echter aan dat de bij ons doortrekkende Visarenden stammen uit Skandinavië, met name uit Noorwegen en Zweden.

De heer J. Kuik vertelde mij dat hij in de tweede helft van juni 1978 in een natuurreservaat in midden Schotland een nest met 2 vliegvlugge jongen had gezien. Dit nest wordt bewaakt door de R.S.P.B. (Royal Society for Protection of Birds).

Vermoedelijk was de Visarend van Meerwijck een solitair exemplaar.

Adres: Ruimtevaartlaan 1

Hoogezand

05980-20152